

TIBBIYOT KASBIY MUHITIDA TALABALARNING KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING BA'ZI JIHATLARI

Buranova D.Dj.

*Xorijiy tillar kafedrasini mudiri, PhD, dotsent
Toshkent pediatriya tibbiyot instituti*

Tayanch so'zlar: tibbiyot, ingliz tili, kommunikativ, talabalar, metodologiya, standartlar, kasbiy muloqot, amaliyot.

Ключевые слова: медицина, английский язык, коммуникативный, студенты, методика, стандарты, профессиональное общение, практика.

Key words: medicine, english, communicative, students, methodology, standards, professional communication, practice.

Резюме:

Tadqiqotning maqsadi tibbiyot OTMLarida talabalarning ingliz tilini o'rganishidagi asosiy uslubiy yondashuvlarini aniqlash va tahlil qilish, shuningdek, ularning professional nuqtai nazardan ingliz tilini o'rganishlari hamda tibbiy terminologiya va muloqot ko'nikmalarini o'zlashtirishlari jarayonida duch keladigan muammolar yechimini aniqlashdan iborat. Kasbiy faoliyatda til savodxonligini oshirishga yordam beradigan yoki to'sqinlik qiladigan amaliy jihatlarni aniqlash, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan o'qitishning turli usullarini idrok etish tadqiqotning maqsad va vazifalarini belgilab beradi. Tadqiqot ob'yekti tibbiyot OTMLarida ingliz tilini o'qitish jarayoni, shu jumladan qo'llaniladigan uslubiy yondashuvlar, o'quv materiallari va vositalari, shuningdek ularning tibbiyot talabalarining nutq salohiyati va kasbiy til savodxonligini rivojlantirishga ta'siridan iborat. Tadqiqot natijalari tibbiy kontekstda professional muloqot uchun zarur bo'lgan til ko'nikmalarini o'zlashtirishga qaratilgan tuzilgan mashqlar va vazifalar to'plamini ishlab chiqish, interfaol ta'lim resurslari asosida dasturiy ta'minotni yaratish, shuningdek, mazkur metodlarni integratsiyalashuvining yaxlitligi va harakatchanligini ta'minlash mexanizmlarini joriy etishni o'z ichiga oladi. Tadqiqot usullari tibbiyot oliy o'quv yurtlarida ingliz tilini o'qitish bilan bog'liq mavjud ilmiy-tadqiqot, o'quv rejalarini va uslubiy materiallarni tizimli ravishda ko'rib chiqishga qaratilgan bo'lib, o'qitish jarayonida qo'llaniladigan asosiy yondashuvlar va usullarni aniqlashtiradi.

Резюме:

Целью исследования является выявление и анализ основных методологических подходов студентов к изучению английского языка в медицинских вузах, а также определение путей решения проблем, с которыми они сталкиваются в процессе изучения английского языка с профессиональной точки зрения и овладения медицинской терминологией и навыками общения. Выявление практических аспектов, которые помогают или препятствуют повышению языковой грамотности в профессиональной деятельности, восприятие различных

методов обучения, направленных на формирование коммуникативной компетенции, определяют цели и задачи исследования. Объектом исследования является процесс преподавания английского языка в медицинских вузах, включая используемые методические подходы, учебные материалы и инструменты, а также их влияние на развитие речевого потенциала и профессиональной языковой грамотности студентов-медиков. Результаты исследования включают разработку набора структурированных упражнений и заданий, направленных на овладение языковыми навыками, необходимыми для профессионального общения в медицинском контексте, создание программного обеспечения на основе интерактивных образовательных ресурсов, а также внедрение механизмов, обеспечивающих целостность и мобильность интеграции данной методологии. Методы исследования направлены на систематическое рассмотрение существующих научных исследований, учебных планов и методических материалов, связанных с преподаванием английского языка в медицинских высших учебных заведениях, разъясняются основные подходы и методы, используемые в процессе обучения.

Summary:

The purpose of the study is to identify and analyze the main methodological approaches of students in the study of English in medical high schools, as well as to determine the solution to the problems faced in the process of their learning English from a professional point of view, mastering medical terminology and communication skills. The identification of practical aspects that help or hinder the improvement of language literacy in professional activities, the perception of various methods of teaching aimed at the formation of communicative competence determine the goals and objectives of the study. The object of research is the process of teaching English in medical universities, including the methodological approaches, educational materials and tools, as well as their influence on the development of speech potential and professional language literacy of medical students. The results of the study include the development of a set of structured exercises and tasks aimed at mastering the language skills necessary for professional communication in a medical context, the creation of software based on interactive educational resources, as well as the introduction of mechanisms for ensuring the integrity and mobility of the integration of these methods. The research methods are aimed at a systematic review of existing scientific research, curricula and methodological materials related to the teaching of English in medical higher educational institutions, identifying the basic approaches and methods used in the teaching process.

Kirish. Globallashuv va tibbiyot sohasidagi xalqaro hamkorlik sharoitida ingliz tilini mukammal egallash bo‘lajak shifokorlarni kasbiy tayyorlashning ajralmas qismiga aylanmoqda. Mazkur jihat turli grantlar va o‘quv dasturlarida ishtirok etish, xorijlik xamkorlar bilan aloqani mustahkamlash, jahon ilmiy maktabidan unumli foydalanish, xotirani mustahkamlash, kasbiy dunyoqarashni kengaytirish kabi turli maqsadlarni ko‘zlaydi. Ingliz tilida, ayniqsa tibbiy terminologiya va kasbiy amaliyot sharoitida samarali muloqot qilish qobiliyati muvaffaqiyatli professional faoliyatning asosiy omilidir. Shu munosabat bilan amaliyot va soha nuqtai nazaridan talabalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo‘shadigan metodologiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish zarurati ortib bormoqda. Bunda ingliz tilini o‘qitishda hozirgi kun zamonaviy usullarning asosiy talablari va qoidalariga binoan qo‘llaniladigan

kommunikativ va interfaol usullar o‘zining qulayligi va samaradorligi bilan keng ishlab chiqilgan va optimallashtirilganligini aytish o‘rinli.

Bo‘lajak shifokorlar uchun yuqori darajadagi til tayyorgarligini ta‘minlash uchun tibbiyot oliy o‘quv yurtlarida qo‘llaniladigan o‘quv materiallarining tahlili, mavjud darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar va boshqa manbalarning talabalarning ehtiyojlariga muvofiqligini muntazam baholash davr talabidir. Zamonaviy va ilg‘or metodologik standartlar tahlili tibbiyot talabalari uchun zarur bo‘lgan nutq potentsiali va kasbiy til savodxonligini shakllantirishga qay darajada hissa qo‘shish, shuningdek ularni takomillashtirishning mumkin bo‘lgan yo‘nalishlarini aniqlashga imkon beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mashg‘ulotlar davomida o‘qituvchi kommunikativ vaziyatni rivojlantirish uchun leksik birliklar va turli interfaol konstruksiyalardan foydalanadi. K. V. Baranbaevaning ta‘kidlashicha, ingliz tilini o‘qitishdan asosiy maqsad – shaxsning kommunikativ kompetentsiyasini ma‘lum darajaga yetkazish va bir kishidan boshqasiga ma‘lumot uzatish orqali mukammallikka erishish, kommunikativ xulq-atvorni tanlash qobiliyatini shakllantirishdir [3]. U kommunikativ kompetensiyani muloqotning turli sohalarida matnlar yaratish mahoratini o‘zlashtirishni matn kompetensiyasining mohiyatiga ega bo‘lish qobiliyati sifatida izohlaydi. Umuman olganda, uning qarashlarini kommunikativ kompetensiya tushunchasining ma‘lum ma‘nodagi tasnifi sifatida qabul qilishimiz mumkin. Boshqa mutaxassislarining ta‘kidlashicha, nutq jarayoni og‘zaki faoliyatning bir turi sifatida, ma‘ruzachilar o‘rtasidagi aloqani til vositasida ta‘minlashga qaratilgan imkoniyatdir. Bunda og‘zaki nutq shakllaridan biri bo‘lgan dialog suhbatdoshlar o‘rtasida turli masalalarni birgalikda muhokama qilinishini ta‘minlaydigan oddiy aloqa turi sifatida talqin etiladi, kommunikativ kompetensiya, o‘z navbatida, nutq, til, ta‘lim, ijtimoiy-madaniy va ma‘rifiy omillarga tayanadigan ob‘ektlardan iborat bo‘lishi kerakligi ta‘kidlanadi [14].

Bizningcha, kommunikativ kompetensiya haqida gapirganimizda, ingliz tili darslarida ona tilidan foydalanish imkon qadar minimal darajada qo‘llanilishi lozimligi maqsadga muvofiqdir. Zamonaviy usullar reytingida birinchi o‘rinni kommunikativ aloqa egallaydi, bu usul kundan-kunga ingliz tilini o‘qitishning ajoyib usuli sifatida tan olinadi. Xalqaro miqyosda so‘zlashish uchun ingliz tili ayniqsa muhim bo‘lib, mazkur tilni o‘qitishda o‘qituvchi va talabaning o‘zaro ta‘siri va muloqotiga asoslangan ushbu usulning afzalliklari haqiqatan ham dolzarbdir. Shuningdek, mutaxassisligi chet tili bo‘lmagan OTMlarning talabalari uchun ingliz tilini o‘rganishda guruhlarda ishlash, munozaralar,

taqdimotlar kabi uslublardan foydalanish ingliz tilini o'rganishda eng maqbul usullarlardandir [11].

Ingliz tili darsliklarining yangi turlari yildan yilga ko'payib, uslublar takomillashib, ingliz tili o'qituvchilari oldiga ko'plab vazifalar qo'ymoqda, ularning doimiy ravishda malakalarini oshirishlarini talab qilmoqda [7, 13, 17, 21]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida mutaxassislik matnlarini tushuna olish, yetarli so'z boyligiga ega bo'lish, lekin, shunga qaramay, kommunikativ kompetensiyaga, ya'ni og'zaki nutqni yaxshi o'zlashtira olmaslik hollari ko'p uchraydi. O'ylaymizki, buning sababi – chet tillariga o'qitishning eski metodikasi, grammatik tarjima, zerikarli qoidalarni yodlash kabi holatlarga asoslangan uslublar vositasida o'qiganlikdir. Jahon miqyosidagi ko'plab ilmiy izlanishlarda qayd etilishicha, bugungi kun tillarga o'qitish usublari asosan kommunikativ metodikaga asoslangan bo'lib, u interfaol usullar asosida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilganligi bilan muvaffaqiyatlidir [6, 4, 12, 18]. Yana boshqa bir qarash esa til va kontent maqsadlarining integrasiyalashuvi asosida o'rganuvchiga bilimlarni etkazish uslubining samarali ekanligini ta'kidlab, so'z boyligi, tajriba, kontent va grammatikaning muvozanatli sintezi asosida kommunikativ strategiyaning to'g'ri ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq ekanligini muhokamaga qo'yadi [16]. Mazkur uslub, o'ylaymizki, tibbiyot talabalarining nafaqat til ko'nikmalari, balki kasbiy malakasini ham rivojlantirishga qaratilganligi bilan muhim. Kommunikativ yondashuv asosida fanlararo bilimlarni birlashtirish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun keng qamrovli ta'lim muhitini yaratadi.

Buyuk Britaniya Liverpul Universiteti Tillarni o'qitish Markazi direktori, tilshunos olim Djeff Tompsonning fikricha, zamonaviy til o'qitishning mashhur uslublaridan hisoblangan kommunikativ kompetensiyaga asoslangan yondoshuv bugungi kunda ko'plab ekspertlar va o'qituvchilar orasida eng samarali deb tan olingan bo'lsa-da, bu borada qator anglashmovchilik va muammolar mavjud [20]. U kommunikativ yondoshuvning so'nggi paytlarda ayniqsa jadallik bilan rivojlanib ketganligi, mazkur uslubning birlamchi ko'rinishidan ancha yiroqlashgan holda o'zgarib borayotganligiga alohida e'tibor qaratadi. Bizning fikrimizcha, Dj.Tompsonning kommunikativ kompetensiya borasidagi ba'zi qarashlari turli soha mutaxassislari uchun xorijiy tillarni qo'llashda xamma vaqt ham kerak bo'lmasligi mumkin. Masalan, uning chuqurroq bilimlarga ega bo'lishga qaratilgan kuchli metodologik yondashuvining zaruriyatiga har vaqt ham kasbiy ingliz tilida, ayniqsa, tibbiyotda unchalik ehtiyoj yo'q [2, 8, 9,], chunki, o'z tajribamizdan kelib chiqib, ta'kidlaymizki, bu bo'lajak

shifokorlarning tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishini so'ndirishga olib kelishi mumkin. Tillarni o'rganishning soddalashtirilgan mexanizmlarini qo'llash, an'anaviy va murakkab shakllarni iloji boricha qisqartirish yoki olib tashlash, ko'proq mutaxassislik bo'yicha leksik birliklarni va informativ shakldagi matnlarni o'zlashtirish, kommunikativ kompetentsiyaning interfaol shakllariga urg'u bergan holda, tibbiyot kasbida o'z sohasi uchun nutq salohiyatini takomillashtirish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

Kommunikatsiya va axborot almashinuvidagi har qanday buzilishlar xodimlarning birgalikda ishlab, umumiy maqsadlarni shakllantirishga va ularga erishishga qodir emasligiga olib keladi [15], chet tilida professional muloqotni olib borishning to'g'ri strategiyasini o'zlashtirish esa til va aloqa to'siqlarini yengishga yordam beradi, bu, o'z navbatida, tashkilot faoliyatining samaradorligi bilan bog'liq bo'lgan ko'p millatli jamoalarda ishonchni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [19].

Tadqiqot savollari. Tibbiyot OTM lari uchun ingliz tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiyaga alohida e'tibor qaratish ayniqsa muhim bo'lib, bizning fikrimizcha, nutq salohiyati til savodxonligi ko'rsatkichlari tizimining asosiy mezonlaridandir. O'ylaymizki, nutq salohiyati mezonining barcha sohalar uchun til kompetensiyasining asosiy xususiyatini aks ettirar ekan, uning universalligini isbotlash uchun yetarli darajadagi ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib, ularda kommunikativ kompetensiyaning sifat ko'rsatkichlari o'rganilgan. Biz metodologiya nuqtai nazaridan yondashgan holda, nofilologik oliy ta'limda o'qitish bilan bog'liq bo'lgan va kasbiy faoliyatda til savodxonligini oshirishga ta'sir etuvchi nutq salohiyati jihatlarni ko'rib chiqishga qaror qildik.

Jumladan, Y.A.Danilova [5] xorijiy tillarni o'qitishning zamon metodologik konsepsiyalari talqinida quyidagi jihatlarga e'tiborni qaratadi:

1. Grammatik-tarjimaviy (deduktiv) metod: adabiyotni asl nusxada o'qish, tarjima, lug'at va grammatikaga urg'u berish;
2. To'g'ridan-to'g'ri metod: tarjimasiz, ko'rish, gapirish, induktiv grammatika;
3. Audiolingual metod: tildan mexanik tarzda foydalanish, tinglash;
4. Sukunat metodi: kognitiv yondashuv, o'z-o'zini ifoda etish uchun tildan foydalanish, tilning tuzilish strukturasi, diagrammalar, sukunat saqlash;
5. Suggestopediya: ishontirish mahorati, rolli o'yinlar, dialoglar, leksik boyluk, grammatikaning chegaralanganligi, tarjimaga ruxsat beriladi;
6. Jamoa metodi: kognitiv muhit, o'qituvchi terapevt, ochiqlik muhiti, kichik guruhlar;

7. То‘лиқ jismoniy bag‘ishlov metodi: tinglash qobiliyati, og‘zaki quvlash, ko‘rish, ona tilini bilish;

8. Kommunikativ yondashuv: motivasiya, individualizasiya, kommunikativ yo‘nalish, vaziyatlilik, funkcionallik, ochiqlik, faoliyat, ko‘rgazma [5].

Y.A.Danilovanning fikricha, ularning ichida eng ilg‘orlaridan Amerikaning kommunikativ yondashuvga asoslangan amerikalik kommunikativ nazariyasi bo‘lib chiqqan. Albatta, Y.A.Danilova mazkur yondashuvni Rossiya ta‘lim tizimiga moslashish nuqtai nazaridan ko‘rib chiqar ekan, ta‘lim sifatini oshirish muammosini hal etishda bilimlar va metodlar xalqaro almashinuvi talab etilishini ta‘kidlaydi. O‘ylaymizki, bizning ta‘lim tizimimiz uchun xam ilg‘or xorijiy tajribalardan unumli foydalanish, turli tadqiqotlar nazariyasi, ta‘lim texnikalari almashinuvini qo‘llash sifat ko‘rsatkichlarimizni oshirishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Lekin sohaga oid ingliz tilini o‘rganishda Y.A.Danilova tomonidan keltirilgan metodlarning faqat bizga tegishli, professionallik nuqtai nazaridan bo‘lajak shifokorlar auditoriyasiga mos jihatlaridan foydalanish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

I.Y. Abramova va O.M.Sherexova [1] lar talabalarning kasbiy faoliyat sohasida xorijiy tillar bo‘yicha muloqot kompetensiyasiga bag‘ishlangan izlanishlarida dialogik va polilogik nutq bo‘yicha kommunikativ vaziyatlarni simulyasiya qilish usullaridan foydalangan holda o‘qitishning amaliy tajribasini tavsiflaydilar. Tadqiqotchilar talabalarning kasbiy faoliyat sohasida chet tillari bilan muloqotga tayyorligini o‘rganadilar, shuningdek, tilshunos bo‘lmagan talabalarga kasbiy faoliyat sohasidagi dialogik va polilogik nutqni ishbilarmonlik aloqalari sohasidagi haqiqiy kommunikativ vaziyatlarni simulyasiya qilish usullaridan foydalangan holda o‘qitishning amaliy tajribasini tavsiflaydilar. Ular auditoriya bilingvizmi (ya‘ni ikki tillilik) sharoitida mutaxassisligi lingvistik bo‘lmagan talabalar o‘rtasida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish samarali ekanligi haqidagi g‘oyani ilgari suradilar. Bunda dialogik va polilogik nutqni o‘qitishning xorijiy va mahalliy tajribasi ko‘rib chiqilar ekan, talabalarni jahon lingvodidaktikasida qo‘llaniladigan kasbiy muloqotga tayyorlashning innovasion usullari tavsiflanadi.

Jahon lingvodidaktikasida ishbilarmonlik aloqalari uchun dialogik va polilogik nutqni o‘zlashtirishning turli metodikalari borasidagi tadqiqotlarni I.Y. Abramova va O.M. Sherexova lar o‘z izlanishlarida tavsiflab, rivojlangan mamlakatlarning oliy o‘quv yurtlarida mutaxassisligi chet tili bo‘lmagan talabalar uchun ingliz tilini o‘qitish bo‘yicha metodikalar majmuini aniqlaydilar. Umuman olganda, biz mazkur tadqiqotchilarning fikriga qo‘shilgan holda, ularning turli mamlakatlar kesimida kasbiy ingliz tilini o‘qitishdagi dialogik

va polilogik nutqni o'zlashtirish bo'yicha metodikalar va ularning natijalarini tasniflashtirdik (4.1-jadvalga qarang):

4.1- jadval

Ba'zi mamlakatlar kesimida kasbiy ingliz tilini o'qitishda dialogik va polilogik nutqni o'zlashtirishning turli metodikalari jihatlarini va natijalari

Mamlakat	Metodika	Natija
AQSh universitetlari	Talabalarni ingliz tili o'z ona tili bo'lgan to'rtta talabadan va tilni bilmaydigan oltita o'quvchidan iborat kichik guruhlariga muloqotga jalb qilish amaliyoti keng qo'llaniladi	O'quv muhiti va kontekstni ta'minlaydi, bu yerda talabalar ma'lum bir fan bo'yicha nutqda asta-sekin muloqot qilishni uddalaydi
Malayziya davlat universiteti	Talabalarining ishbilarmonlik doirasida mijozlar bilan munosabatlarni o'rnatish, hamkasblari va rahbarlari bilan muammolarni muhokama qilish, telekonferensiyalarda qatnashish, aloqalar va maslahatlar uchun tarmoqlar yaratish kabi faoliyatda ingliz tilini o'zlashtirish qo'llaniladi	Notiqlik mahorati, muloqot qobiliyati kabi ko'nikmalar rivojlantirilishiga erishiladi, tashabbuskorlikni rivojlantirish va tillarni o'rganishga motivasiya oshiriladi
Timisoara shahridagi Ruminiya politexnika universiteti	Aloqa va jamoatchilik bilan aloqalar o'rnatish bo'yicha bakalavr talabalariga ingliz tilida muloqot o'rgatish jarayonida mijozlar va hamkorlar bilan uchrashuvlarni rejalashtirish, ular bilan suhbatlashish, ko'rgazmalar tashkil etish, taqdimotlar, reklama strategiyasi va mahsulot modellashirish kabi kommunikativ vaziyatlar tashkil etiladi	Ingliz tilini kasbiy bahs-munozaralar, qizg'in tashkilotchilik ishlari orqali o'rganish davomida faol muloqot strategiyasiga erishiladi
Tailandning Silpakorn universiteti	Nutq ko'nikmalarini shakllantirishda talabalar ingliz tilida so'zlashishi uchun amaliyotga yo'naltirilgan, ma'lum vazifalarga asoslanish yondashuvi; talabalar Internet resurslaridan foydalangan holda ma'lumotlarni topadilar	Talabalar amaliyotga yo'naltirilgan informativ xarakterdagi ma'lumotlarni topish va suhbatdoshiga taqdim etish orqali nutq kompetensiyasini shakllantiradi

O'ylaymizki, yuqoridagi jihatlar asosida kasbiy ingliz tilini o'qitishdagi dunyoviy uslubiy tizim turli metodikalar kesimida faol muloqot strategiyasiga

erishish uchun poydevor yaratadi. I.E. Abramova va O.M. Sherexova larning ta'kidlashicha, mazkur turli xildagi texnikalardan foydalanish jarayonida talabalarning kasbiy ehtiyojlaridan kelib chiqish ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi, bunda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning yuqori darajasiga erishiladi. Shu bilan birga, tadqiqotchilar lingvistik bo'lmagan mutaxassislik talabalariga ikki tilli auditoriya sharoitida kasbiy dialog yoki polilog o'rgatish ayniqsa qiyinligini ta'kidlab, bunga quyidagi muammoli sabablarni sanab o'tadilar:

1. Auditoriyada ingliz tilidan foydalanish zerikarli hamda sohaga xos bo'lgan turli xildagi kommunikativ vaziyatlardan mahrum bo'lsa, mazkur holat talabalarning kasbiy jamoalarida, madaniyatlararo o'zaro munosabatlarda qiyinchiliklarga va kommunikativ muammolarga olib keladi.

2. Ta'lim mulqotini talabalar odatda o'zi tanigan kursdoshlari, o'qituvchisi bilan birgalikda, savol-javob shaklidagi kam sonli dialogik birliklar vositasida o'rganadilar. Haqiqiy kasbiy faoliyatda esa muloqot odatda begonalar bilan tez-tez sodir bo'ladi, bunda talabalar uchun kommunikativ vaziyat murakkablashadi, ular suhbatdoshining nutq reaksiyasini tushunishda, muhokama qilinayotgan mavzuni turli xil nuqtai nazardan talqin qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar.

3. Dialogik va polilogik nutqni o'zlashtirish ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama nutq tabiatini murakkablashtiradi, bu esa suhbatdoshlaridan qaramlikka: ularning nutq tezligi, xarakteri, mavzudagi kutilmagan o'zgarishlarni anglashga tayyor emasligi, suhbatdoshlarini tinglash va tushunishdagi qiyinchiliklar, kommunikasiya vaqtidagi cheklovlar, to'g'ri javob topa olmaslik kabi murakkabliklarga olib keladi [1].

Qo'shimcha qilib aytish mumkinki, auditor bilingvizm tibbiyot uchun ingliz tilini o'zlashtirish uchun ko'p hollarda samara beruvchi usullardan birdir. Turli metodikalardan foydalanish, qo'shimcha uslublarni izlash, ularni auditoriya xususiyatlariga moslash, qayta ishlash va takomillashgan yangiliklar bilan boyitish orqali mutaxassislik uchun ingliz tili ta'limni takomillashtirish mumkin. Ingliz tilini o'rganish jarayonida auditor bilingvizm nazariyasini qo'llash haqiqatan ham samarali bo'lishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology).

O'zbekiston Respublikasi tibbiyot OTMlarida talabalarning ikki tilliligi o'quv jarayonidagi ona tili hamda ingliz tilidan foydalanishni o'z ichiga olar ekan, bunda quyidagi afzalliklar namoyon bo'lishini taxmin qilamiz:

1. Til ko'nikmalari mustahkamlanadi: talabalar ingliz tilidagi tibbiy atamalar va tushunchalarni ona tilidagi analoglar bilan bog'lashni o'rganadilar, bunda

ma'lumotni yaxshiroq eslab qolish, ulardan kasbiy faoliyatda foydalanish unumdorligi oshadi.

2. Kasbiy kompetensiya rivojlanadi: ikki tilli yondashuv ingliz tilini kasbiy fanlarga birlashtirishga imkon yaratadi, tibbiy terminologiyani rivojlantirish va uni amalda qo'llash qobiliyatini takomillashtiradi.

3. Ikki tilli ta'limning turli usullari va strategiyalaridan foydalanish: ingliz tili o'qituvchisi o'quv jarayonini talabalarning ehtiyojlariga va ularning individual talablariga moslashtiradi, motivasion texnikalardan unumli foydalanadi.

4. Til o'rganishdagi to'siqni yengish: ona tilidan ingliz tiliga o'tish yengil va yumshoq tarzda amalga oshib, talabalarning ingliz tilidan foydalanishidagi murakkabliklarni kamaytiradi hamda ularning tilidan foydalanishga qaratilgan ishonchini oshiradi.

Shu asosda, ona tilida so'zlashadigan auditoriya uchun tibbiyot OTMlarida qo'llaniladigan auditor bilingvizm ingliz tilini kasbiy sohada muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun asos yaratadi. Metodlarni birlashtirish va innovasion yondashuvlarni joriy etish orqali talabalar ingliz tili ko'nikmalarini oshirishi taqozo etiladi. Bunda so'z boyligi, tajriba, kontent va grammatikaning muvozanatli sintezi asosida kommunikativ strategiyaning to'g'ri ishlab chiqilishi nazarda tutiladi. Professional muzokaralar orqali o'qish, yozish, tinglab tushunish kompetensiyalarini takomillashtirish, shuningdek, yangi, ommabop va yengil uslublarni qidirib topish orqali kommunikativ strategiyani to'g'ri ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Mazkur jarayon mobaynida nutq kompetensiyasiga asoslangan topshiriqlardan boshlanib, so'ngra autentik matnlarni o'qish, yozma topshiriqlarni bajarish, mavzuga oid video materialni idrok etish orqali tinglash kabi vazifalarni idrok etish amalga oshiriladi. Bunda, masalan, onlayn platformalar va mobil ilovalar vositasida mustaqil o'zlashtirish, klinik ssenariylar – bemorlar ko'rigi, tibbiy vaziyatlarni qo'llash orqali amaliyotga oid interfaol kasbiy muhit o'yinlarini yaratish kabi texnikalarni ishlab chiqish nazarda tutildi.

Tahlil va natijalar. Umuman olganda, ingliz tiliga o'qitish mezonlari doimiy izlanishlar va tajriba vositasida namoyon bo'lib, takomillashib, o'zgarib boruvchi voqeqlikdir. Negaki, jahon miqyosidagi muloqotda ingliz tili asosiy o'rinlardan birini egallab, bu tilni o'qitish sifati talablari kundan kunga yangi, ommabop va yengil uslublarni qidirib topishni talab qilmoqda. Shunday ekan, ingliz tilini o'qitishda zamonaviy jahon metodologik ta'minotidan unumli foydalanish omillari ta'lim sifatini belgilab beruvchi turli texnologiyalar majmuini anglatadi. Shuningdek, turli suhbatdoshlar bilan muloqot amaliyotini kiritish, guruh muhokamalari kabi usullar talabalarga turli

kasbga oid vaziyatlarda kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bunda o'quv dasturlari faol tinglash va turli xil aloqa uslublariga moslashish ko'nikmalarini rivojlantirishni o'z ichiga olishi mumkin. Mazkur qarashlar asosida kasbiy muhitda ingliz tilidagi kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning metodologik shartlari namoyon bo'ladi (1-rasmga qarang).

1-rasm. Kasbiy muhitda ingliz tilidagi kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning metodologik shartlari

Bu erda turli xil interfaol o'qitish usullaridan foydalangan holda o'rganuvchilarni o'quv jarayoniga jalb qilishga mo'ljallangan topshiriq va mashqlar majmui asos bo'lib xizmat qiladi. Ular nutq faoliyatining reseptiv va mahsuldor turlarida talaffuz, leksik va grammatik ko'nikmalardan muvofiqlashtirilgan holda foydalanish bilan tavsiflanadi.

Xulosa va takliflar. Tibbiyot OTM lari talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan bunday tizimli vazifalar ko'laminig ishlab chiqilishi o'rganuvchilarning nutq, o'qish, tinglash va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, kasbiy faoliyatga ingliz tilida to'liq kommunikativ tayyorgarligini shakllantirishga yordam beradi. Mavzuga oid video materiallar va unga tegishli topshiriqlar taqdimoti o'quv jarayonini to'ldirib, materialni chuqurroq o'zlashtirishga hissa qo'shadi. O'ylaymizki, o'quv jarayonini tashkil etishga qaratilgan bunday kompleks yondashuv nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirishga, balki talabalarni sohaviy va kasbiy muloqot kompetensiyasini to'liq shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

Tibbiyot OTMlari uchun ingliz tili fanidan amaldagi dasturlar va darsliklar tadqiqotimiz doirasida tahlil qilinarkan, tibbiyot sohasi va amaliyoti uchun ingliz tilini kommunikativ jihatdan idrok etish borasida ularning takomillashuvi

va qayta ko‘rib chiqilishi maqsadga muvofiqligi aniqlandi. Dasturiy ta‘minotlarni bugungi kunda yuzaga kelayotgan muammolarni hal etish nuqtai nazaridan to‘ldirishda quyidagi asosiy jihatlarni sanab o‘tish o‘rinli:

- professional muloqot qobiliyatlarini shakllantirishda tibbiy kontekstda bevosita qo‘llaniladigan til ko‘nikmalariga qaratilgan axborot va matnlar, o‘qish, yozish, tinglash, gapirish va ixtisoslashtirilgan tibbiy so‘z birikmalarini egallash uchun tuzilgan mashq va vazifalar majmui, interfaol ta‘limga jalb qiluvchi multimedia resurslari asosidagi yangicha dasturiy ta‘minotni yaratish;

- mutaxassislik bo‘yicha muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan usullarning yaxlitligini ta‘minlovchi, hamda ayni paytda mobil va intensiv ravishda ularni tibbiyot sohasi va amaliyotiga integrasiyalashuvini ta‘minlovchi mexanizmlarni joriy etish.

Shu asosda, sog‘liqni saqlash sohasi uchun xalqaro metodologik standartlar tamoyillariga javob beruvchi, kasbiy ingliz tili borasida kommunikativ kompetensiyani mukammal o‘zlashtirishga alohida e‘tibor qaratish lozimligi quyidagi shartlar asosida belgilanadi:

1. Tibbiyot OTMLarida kommunikativ ingliz tili ta‘limining o‘ziga xos xususiyatlari asosida yangicha uslubiy yondashuvlar va standartlarni belgilash.

2. Sifatli kasbiy tayyorgarlik mezonlariga va malaka talablariga kommunikativ ingliz tilini soha va amaliyot nuqtai nazaridan idrok etish tamoyillarini joriy etish.

Adabiyotlar:

1. Абрамова И.Е., Шерехова О.М. Обучение диалогу и полилогу на английском языке студентов-нелингвистов // Высшее образование в России. – 2020. Т. 29. № 6. – С. 102-110.
2. Арнольд Э. Some comments on the science content of ESP // ESPMENA Bulletin. № 21. – P. 1-10.
3. Баранбаева К.Б. Развитие коммуникативной компетенции учащихся на уроках английского языка через активные формы обучения // Вестник науки и образования. № 3(27). Том 2, – 2017. – С. 66.
4. Бакиева Г.Х., Кушиева Н.Х. English language teaching based on the cluster model in the higher education system // Teaching Foreign Languages and Applied Linguistics. International Conference, USWLU, Tashkent, – 2016.
5. Данилова Е.А. Обучение английскому языку в высшей школе. Зарубежный опыт // Вестник МФЮА. № 4/201. – С. 228-229.
6. Ehrlich A. Medical Terminology for Health Professions // Delmar Publishers Inc. Part I. – 2016. – P. 5-7. URL: <https://www.amazon.com/s>.
7. Gunnarsson B. Professional Discourse // Karolinska Institutet, 2017. URL: <https://ki.se/en/startpage>.
8. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes // A learning-centered approach. Cambridge University Press. – 1987.
9. Hutchinson T., Waters A. How communicative is ESP? // ELT Journal. Vol.38 – 1984. – P. 108-113. Oxford University Press.
10. Johnson K. Innovation in Medical English // Stanford University, 2021. URL: <https://med.stanford.edu>.

11. Li J. Research on interaction and communication in English teaching // Hebei, China. Web of Conferences 5, 0100. – 2016. – P. 1-5. URL: <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf>.
12. Макарова О.Ю. Педагогическая система профессионального воспитания студентов медицинских вузов (материалы докторской диссертации). Казань, – 2014. ВАК РФ. URL: <https://www.disserscat.com>.
13. Müller C. Blended Learning in Medical Education // Heidelberg University, 2018. URL: <https://www.uni-heidelberg.de/en>.
14. Никулина Т.В. Преподавание английского языка в условиях ФГОС // МБОУ “Центр образования №27. Тула. URL: <http://co27tula.ru>.
15. Prescott D., El-Sakran T., Albasha L., Aloul F., Al-Assaf Y. Engineering Communication Interface: An Engineering Multi-disciplinary Project // US-China Education Review. 2011. А 7. P. 936-945. URL: <https://www.researchgate.net>.
16. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and methods in language teaching. (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press. – 2001.
17. Roberts A. Technology-Enhanced Learning in Medical English // UCSF, 2019. URL: <https://www.ucsf.edu>.
18. Шарипова Ф.И. Современные подходы формирования языковой компетенции у студентов медицинских вузов // Современное образование (РФ). – 2019. – С. 18-23.
19. Tenzer H., Pudelko M., Harzing A.-W. The impact of language barriers on trust formation in multinational teams // Journal of International Business Studies. 2014. № 45 (5). P. 508-535. DOI: <https://doi.org/10.1057/jibs.2013.64>.
20. Thompson G. Some misconceptions about communicative language teaching // ELT Journal. Volume 50, Issue 1, January – 1996. – P. 9-15.
21. Thompson S. Teaching Medical English // Harvard Medical School, 2020. URL: <https://hms.harvard.edu>.